

NAGYKÖVETI LÁTOGATÁS A MENHÁZBAN

Fotó: Cséfalvay Á. András

AJVÉ! AJVE!

Április 18-án ötvenedik alkalommal találkoztunk a világhálón az Ajvé! Ajve! online klubunk keretében.

3

ORTHODOXIA

A magyar orthodoxia hagyományai azért lényegesek, mert ez a mi örökségünk, amelyet magyar ajkú zsidóként tovább kell adnunk...

4

SAVUOTI KÓSER KONYHA

Szép hagyomány kidíszíteni a lakást, az ünnepi asztalt virágokkal vagy zöld ágakkal. Ma nagyon kedveltek a tejes ételek...

7

Nálunk járt az amerikai nagykövet

Május 10-én az Amerikai Egyesült Államok szlovákiai nagykövete, **Gautam A. Rana** látogatott közösségünkbe. A Menház volt az első komáromi állomása a Selye János Gimnázium, a Városháza és a Selye János Egyetem felkeresése előtt.

Ő excellenciája megtekintette a komáromi zsidóság történetét bemutató tárlatunkat, a zsinagógát, a Schnitzer Ármin Múzeumot, a folyosón elhelyezett tablókat, valamint a kültéri kiállítást. A zsinagógában **Pasternák Antal** elnök tájékoztatta a közösségi életéről vendégünket, majd a Wallenstein Zoltán teremben kedélyesen elbeszélgetett a vezetőséggel és a jelenlévő tagokkal.

A nagykövet úr érdeklődéssel hallgatta a beszámolókat, a sajtóban pozitívan nyilatkozott a Komáromban látottakról.

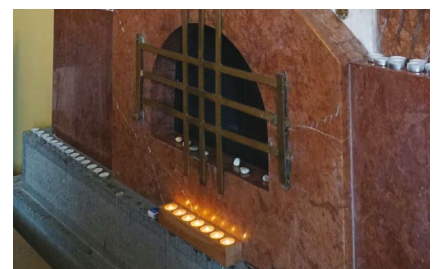
PZs

Izraeli táncosok Komáromban

Július 16-án, vasárnap 18:00 az izraeli **Tzafit Yoav** táncsoport vendégszerepel a Tiszti Pávilon szabadtéri színpadán. Az együttes már több évvel ezelőtt járt nálunk, fellépésüket Szénási Jonathan szervezi. A belépés ingyenes! A rendezvény Komárom városa és a Komáromi Zsidó Hitközség támogatásával valósul meg.

Emlékezz!

A Komáromi Zsidó Hitközség ezúton hív meg minden jóérzésű embert megemlékezésére, melyet Komárom és környéke zsidó lakossága deportálásának 79. évfordulója alkalmából tartunk 2023. június 4-én, vasárnap 10:30-kor a komáromi zsidó temetőben (Aranyember utcája 1.). Beszédet mond: **dr. Frölich Róbert** főrabbi, közreműködik: **Rudas Dániel** kántor. 12:00-kor közösen gyújtunk gyertyát az áldozatok emlékművénél a zsinagógában (Menház, Eötvös utca 15.). Emlékezzünk együtt!

Hitközségi választások

Tisztújító választási gyűlést tartott május 14-én Pozsonyban a Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetsége. Az eseményen a KZSH-t Pasternák Antal elnök képviselte. Az újabb négyéves ciklusban **Richard Duda** marad a szövetség elnöke. Továbbra is betölti az alelnöki tisztséget **Olga Hodálová** (Trencsén). A szervezet új alelnöke a pozsonyi **Pavol Breiner** lett. A megválasztott tisztségviselőknek gratulálunk!

Látogatók a Menházban

Május 9-én **Kornfeld Martin**, a Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetségének titkára volt vendégünk a Menházban.

Május 10-én izraeli látogatók keresték fel közösségünket, családjuk gyökereit keresve. **Ruti Goral** szülei és testvére Komáromban születtek. Örömet jelentett számukra, hogy megtekinthették az anyakönyvi bejegyzést. Sajnos családja több tagja a Holokauszt áldozatok névsorában szerepel. Vendégeink másnap ellátogattak a temetőbe is.

PZs

Shavuot ünnepe

Shavuot, a Tóraadás ünnepe 2023. május 25-én csütörtökön este kezdődik. 2023. május 26-án, pénteken és 27-én, szombaton főünnep van. Ezekén a napokon hitközségünk irodája zárva tart és temetőnk nem látogatható. Chag sameach!

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitközség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetőnk felújítását.

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Nemzetközi átutalás külföldről:

Cím: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK060900000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Bakunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Hitközségi Híradó – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja, alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő:** Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak:** Saláth Magda, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő:** Saláth Richárd, **olvasószerkesztő:** Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Katarína Potoková (Nitra), **nyomatás:** Nec-arte Kft., Komárom, a **KZSH címe:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk, tel.: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. Alapítva 5756-ban. **Lapunk Önnek készül, kérjük ne dobja el!**

Faliújság rövid hírek

A Hitközségi Híradót, a Shalom klubot és a hitközség működését Vajnorsky Teri néni és lányai családjukkal együtt (Izrael), Ruti Goral (Izrael), valamint anonim támogatást kérő adományozók támogatták. Köszönjük!

A pozsonyi Kisebbségi Kulturális Alaptól mindkét benyújtott pályázatunk (Hitközségi Híradó és Shalom klub) támogatást nyert. Köszönjük!

Befejeződött 2022. évi pályázataink elszámolása.

Megkezdődtek a tavaszi karbantartási munkálatok temetőnkben és a Menház udvarán.

Szlovákiába látogatott hittestvérünk Miriam Neiger-Fleischman festőművész-nő. A Komáromban eltöltött napok mellett sikeres író-olvasó találkozót tartott a Pozsonyi Zsidó Hitközségnél is.

Támogatóink / naši sponzori:

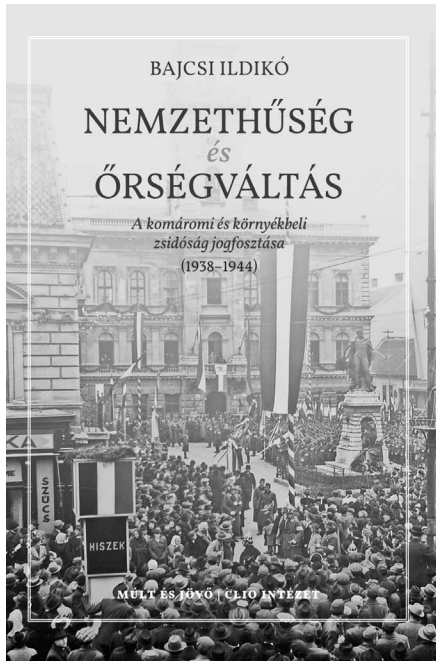
**KULT
MINOR**

FOND NA PODPORU KULTURY NÁRODNOSTNYCH MENŠIN

„Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín“

Könyvajánló: Nemzethűség és Őrségváltás

A komáromi és környékbeli zsidóság jogfosztása

A napokban jelent meg Bajcsi Ildikó kötet a Múlt és Jövő és Clio Intézet közös kiadásában:

„Bajcsi Ildikó kötete a Csehszlovákiában eltérő keretek között szocializálódott dél-szlovákiai zsidóság jogfosztását mutatja be a Felvidék 1938-as visszacsatolását követően Komárom és környéke példáján. A könyv első felében a helyi zsidó közösség sorsában beállt változásokat követi nyomon az 1938. november 2-i első bécsi döntéstől 1941 augusztusáig, vagyis a harmadik zsidótörvény kihirdetéséig. A szerző kitér a zsidóság nemzeti lojalitásának megkérdőjelezésére, a gazdasági őrségváltás lokális folyamataira és bemutatja a helyi közigazgatás hozzáállását a harmadik zsidótörvényhez. A kötet további részében szemlélteti a helyi sajtóban megjelent zsidóellenes sztereotípiákat, betekintést nyújt a negyedik zsidó-

törvény végrehajtásának helyi folyamataiba. Végül tárgyalja a komáromi és a környékbeli zsidóság gettósításának, kifosztásának és deportálásának folyamatát, továbbá bemutatja a nyilas hatalomátvételt követő eseményeket is.

Bajcsi Ildikó az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen szerzett PhD fokozatot 2019-ben. Jelenleg a Clio Intézet tudományos munkatársa, ahol elsősorban a Felvidék 1938-as visszacsatolását követő időszakokkal foglalkozik. Az elmúlt években főként a zsidókérdés regionális vonatkozásait vizsgálta Komárom és környéke példáján. Kutatásaiért a Komáromi Zsidó Hitközség 2021-ben Kehila-díjjal jutalmazta.”

A könyv az alábbi linken rendelhető meg: <https://multesjovo.hu/en/termek/nemzethuseg-es-orsegvaltas/>

PA

Töredékek a múltunkból

Litomericzky Nándor gyűjtéséből

„Harc az engesztelődés napján. Furcsa históriáról értesíti lapunkat egyik komáromi levelezőnk. Az ottani zsidó imaházban (mint a többiben is országszerte,) szokás az ülőhelyeket pénzért bérbeadni a hitközség javára. A pár nap előtt volt nagy ünnepek alkalmából az előljárásság kijelentette, hogy a nemrészvényeseknek tilos a bemenet a templomba. Vagy öt, Komáromban állomásozó zsidó katona, talán mert nem értesült erről a tilalomról, vagy mivel annak dacára is megkívánt egy kis áhítatosságot, elég az hozzá, bement a zsinagógába. Az egybegyűlt zsidóság menten rájuk rohant s el akarták szedni pangánéjtaikat. A katonák ezt persze nem engedhették s pár pillanat múlva folyt az ökölharc. Öt vagy hat katona, egy zsinagóga zsidó ellen, ki mind szitokkal ajkán s csíkos imakendővel fején, dühöngve öklözött. A karzaton levő hölgyek sikoltozva futottak le, megóvni a küzdőket, ápolni a sebesülteket. Hajh, de a csatatér elzárta a nagy ajtó, hogy a közelgő katonai őrség elfoghassa a verekedőket. Az asszony nép tehát kinn szorult s ott jajveszékelt a benn szerutt férjek, apák, fivérek és vőlegények miatt. Végre jött az őrség és szuronysegezve vonult be a zsinagógába, rendet csinálva, s az izraeliták még

soká futkostak imalepleikben, repülő szalagjaikkal az utcán. A végre azonban viszsztatér az áhítat rendes sodrába s folytatták az istentiszteletet. Az egész dologban csak az a kérdés, hogy azok a katonák valóban zsidók voltak-e, mert ha nem, a keleti vér nem ok nélkül forrt föl s akarta kiutasítani az áhítatháborgató tolakodókat.” (Fővárosi Lapok 1877.09.23., 217.szám, 1044.oldal)

„Névváltoztatások. Kohn Bernát Sámuel komáromi illetőségű ugyanottani lakos vezetéknévénél Komáromira, Steiner Lajos komáromi illetőségű ugyanottani lakos vezetéknévénél „Erős“-re, Hurka Bertalan nagygeresi illetőségű debreczeni lakos vezetéknévénél „Köröskényi,“-re, Morgenstern Izidor egri illetőségű ugyanottani lakos saját és kiskorú Simon Simon fia vezetéknévénél „Marosi“-ra, Kleméért Ferencz nagytoronyai illetőségű ugyanottani lakos vezetéknévénél „Lovasi“-ra, Herskovics Simon nagysikarlói illetőségű szatmári lakos kiskorú Miklós fia vezetéknévénél „Havaséra, özv. Pilstl Pálné szül. Geng Laura tolnai illetőségű ugyanottani lakos kiskorú Emil, Rezső és Johanna gyermekei vezetéknévénél „Perényi“-re kért átváltoztatása megengedtetett.” (Nemzet, 4. évfolyam, 1159. szám, 1885. november 23., 3. oldal).

Ötvenedik

Ajvé klub

Április 18-án ötvenedik alkalommal találkoztunk a világhálón az Ajvé! Ajvé! online klubunk keretében. **Paszternák András** ünnepi bevezetője után vendégünkkel, **Nagy Ákossal** beszélgettünk, aki svédországi zsidó tanulmányairól mesélt a megjelenteknek. A Paideia kurzus (<https://paideia-eu.org/>) sikeres elvégzését követően első kézből kaphattunk információkat a Stockholmban tapasztaltakról. Megismertük a képzést, a nemzetközi diákcsoport mindennapjait, a svéd zsidó közösséget. Ákos természetesen kommunikációs munkáiról, a családja alijázásáról, kibucsi életéről is megosztott izgalmas mozzanatokot. A jóhangulatú beszélgetést követően, a klub tagjaival csevegtünk Kasától Ashkelonig, Dunaszerdahelytől Budapestig. További online rendezvényeinkről web- és Facebook-oldalainkon adunk tájékoztatást.

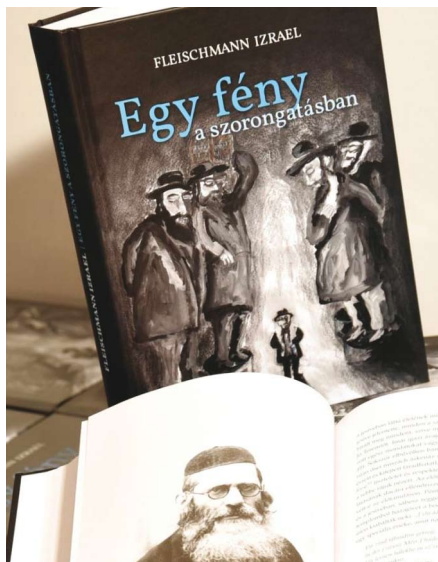

Az orthodoxia nyomában Villányi Benjáminnal beszélgettünk

Villányi Benjáminnak hívnak, szakmám szerint közgazdász lennék, azonban egy liturgika diplomát is szereztem, így az elmúlt években sokat foglalkoztam különféle zsidósággal kapcsolatos kérdésekkel. Mindkét szülőm révén dunántúli zsidók leszármazottja vagyok, közülük édesapám családjából sokan Nagymagyarországon, Szencen és Alistálon éltek. Emiatt régóta érdekelnek az oberländer, azaz a Chászám Szajfer pozsonyi jesivájából kiinduló áskénáz zsidóság szokásai és hagyományai.

Mikor és milyen céllal jött létre a Villányi Kiadó?

Édesapámnak, Villányi Andrásnak is van a szakmája mellett egy nagyon kedves elfoglaltsága: a fényképezés. Szerette volna a hosszú évtizedek alatt készített felvételeit könyv alakjában megjelentetni, de már közel húsz éve sem jutott nagy anyagi és erkölcsi megbecsülés az alkotóknak. A könyvek szerzői és készítői lényegében filléreket kapnak abból a kevés pénzből, amelyet a terjesztők meghagynak a kiadóknak. Ezért Raj Tamás rabbival és Kormos Péter fényképésszel maguk láttak neki a Budapest zsinagógái című kötetnek, amelyből több ezer példány fogyott az évek alatt. Az utolsó harminc év édesapám a magyar zsidóság elmúlt évtizedeit átfogóan bemutató, művészi igényű képeinek válogatását tartalmazza, utóbbi még beszerezhető. Mindkét könyv magyar és angol nyelven készült, így számtalan országba eljutott, ahol külföldiek is megismerhették a magyar zsidóságot és annak építészeti örökségét.

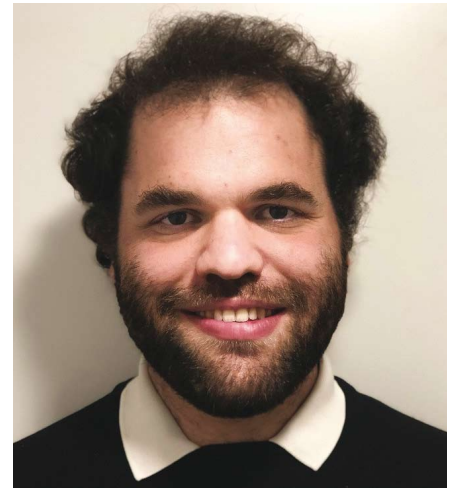

Mit kell tudnunk az Egy fény a szorongatásban című kötetéről?

Amikor 2018-ban Izraelbe kerültem, és egy véletlen folytán hallottam egy Bené Berák-i magyar zsidó emlékiratairól, hasonló helyzetbe kerültem, mint édesapám. Tudtam, hogy a zsidó közösség szempontjából kiemelkedő jelentőségű munkát tartok a kezemben, amely a többségi társadalomnak is fontos tanulságot szolgálhat, de abban is bizonyos voltam, hogy ezt piaci viszonyok mellett nem lehet a szükséges színvonalon elkészíteni és az olvasókhoz eljuttatni. Szerencsére pályázatokból sikerült a munka elkezdéséhez szükséges tőkét összegyűjtenem, ezért nekiláttam a szerkesztésnek. Fleischmann Izrael könyve révén megélevenedett előttem egy elveszett kor, mára eltűnt zsidó közösségek, rabbik és egyszerű zsidó emberek, akik szinte kivétel nélkül a háborúban pusztultak el. A szerző részletesen leírta szülőhelyének, Szikszónak a mindennapjait, a miskolci és a nagysurányi jesivát, a látogatásokat a kassai rokonoknál, illetve hogy miképpen szakították ki ebből a világból, és vetették hatalmaskodó keretlenségük karmai közé, miközben a családját a magyar hatóságok felfoghatatlan igyekezettel a náci halálgépezet kezére adták.

Miért fontos a mai kor emberének, hogy bepillantást nyerjen a magyar orthodox zsidó örökségbe?

A háború borzalmait feldolgozó könyvek többsége, így akár a méltán híres Sors talanság vagy az Anne Frank naplója egy teljesen polgárosodott, a vallástól eltávolodott zsidó szemszövegéből mutatja be az eseményeket. Úgy vélem, sokkal nehezebb összeegyeztetni az Örökkévaló végtelen jóságába vetett feltétlen hitet a tényekkel, hogy valakinek a szüleit és rokonait gyalázatos körülmények között megölik. Ha erre a kérdésre nem is kapunk minden tekintetben meggyőző válaszokat, mégis fontos megismerni az orthodox nézőpontot is, amely csak nagyon kevés más írásból ismerhető meg, magyarul különösképpen. A magyar orthodoxia hagyományai pedig azért lényegesek, mert ez a mi örökségünk, amelyet egyrészt magyar ajkú zsidóként tovább kell adnunk, másfelől ezek a szokások vallásos körökben is féléő, hogy eltűnnek. A másik magyarországi irányzat, a neológia

ugyan az elmúlt 150 évben eltávolodott ettől az örökségtől, az alapját mégis ez adta. Ha kinyitjuk a régi, Schlesinger-féle ünnepi imakönyveket, akkor semmilyen különbséget nem találunk, legfeljebb bizonyos választható részeket a neológok kihagytak. Ugyanakkor nem szabad csak a zsinagógai gyakorlattal összekeverni a vallásunkat. A könyvben számos olyan parányi község szerepel, ahol zsidó fiatalok tucatjai, olykor százai tanultak olyan rabbik vezetésével, akik rendszeresen kiadták a vallási kérdésekre adott válaszaikat vagy szentírási magyarázataikat. Talán éppen azzal állítunk méltó emléket az elpusztítottak millióinak, ha orthodoxok és neológok, idősek és fiatalok, kétkezi munkások és értelmiségiek mindannyian szánunk a Tóra tanulmányozására időt, amelyből csak és kizárólag egy létezik.

Vannak további terveik a témában?

Rengeteg tervem van, azonban ezek megvalósítása anyagi források hiányában lehetetlen. Az Egy fény a szorongatásban című könyv esetében is a pénzügyi veszteség elkerülése a cél, mégsem hagyhatjuk, hogy vallásunk és történelmünk ilyen fontos forrásai feledésbe merüljenek. A megjelenés után ismertem meg Finkelstein Dávid és a tordai zsidó hitközség legalább ennyire fordultatos történetét, amely csak egy 1958-as izraeli magánkiadásban jelent meg, ezáltal az érdeklődők számára elérhetetlen, jó lenne ezzel is foglalkozni. Természetesen nem kizárólag a vészkorzakra korlátozódik az érdeklődésem, szeretném jobban bemutatni a magyarországi zsidó liturgia hagyományait is. Akinek lehetősége nyílik arra, hogy ezt a munkát akár egy könyv megvásárlásával támogassa, a villanyikiado.hu címen minden ehhez szükséges részletet megtalál.

Zsidó gyerekek a Duna-partról

Szemelvények Herzog Itzhak kéziratából – 25. rész

A kibucból a városba

Idővel arra a megállapításra jutottam, hogy jövőm nem a kollektív életformában fog kibontakozni. Zárkózott természetem nem illett ebbe a világba. Komolyabb baráti viszony nem is alakult ki a helyi tagokkal, a csoportunk fiataljaival, én voltam mindközül a legfiatalabb. Hosszú évekig vágyódtam az újvári szép évek után, nem éreztem fontosnak, hogy folytassam a tanulmányaimat. A kibuciakkal beszélgetve éreztem, hogy nagy szüksége van az országnak szakemberekre az összes iparágban. A stanzkészítők, a fémmegmunkálók, a géplakatosok, kőművesek jól fizetett szakmák. A szüleim azt szerették volna, ha velük vagyok. Anyám nagyon ellenezte, hogy a tűző napon végezzek kemény fizikai munkát. Elhatároztuk, hogy szakmát fogok tanulni. Lehet, rosszul döntöttem, hogy nem fejeztem be a középiskolát, szüleim se biztattak erre. Nem igazán tudtam, mihez is kezdjek az életemmel. Az Izraelbe költözéssel más menetet vettem az életem, mintha Szlovákiában maradtunk volna. Ezzel a döntéssel, nem voltam szüleim terhére. Elhagytam Nir-Amot, nem volt lelkiismeret furdalásom. Nehéz volt bejelentenem a döntést a csoport tagjainak, Oszkárnak, a titkárnak, a biztonsági felelősnek. Úgy hangzott, mintha szökevény lennék, elárultam a kibuc alapelveit, a cionizmust, melynek megvalósításáért az országba jöttem. A barátok közül emlékszem: Grünvald Karolra, aki már régen meghalt, unokatestvére Bubo Zonenseinra, aki a villanytársaságnál

dolgozott. Peter Rozencejgre, aki a légitársaságnál volt gépész, David Kvasztlerre, aki könyveket írt és a rádiónál volt alkalmazásban. Leo Weiner ügyes géplakatos, az asztalosgépek karbantartója volt. Oszkár Spronz a villanyszakmában lett önálló, Dov Zusz, állami tisztviselő lett, szlovák turistákat is vezetett. Lubman diplomatává vált, Altman banktisztviselővé, Gerda Bardosova fényképésszé.

Bár ideológiák fűtöttek bennünket, a valóság átírta az életünk. A csoport megpróbált felújítani egy elhagyott tanyát az ország legmelegebb helyén. Nem voltunk sikeresek, szétszóródtunk, mindenki a saját életét akarta építeni. Sokan mentek egyetemre, önállósodtak. Unokatestvérem Oszkár mezőgazdaságot tanul, fiatalon, 22 évesen megházasodott. Igazi földműves volt, az ország műveletlen területén alapított egy új szövetkezeti falut néhány fiattal. Sokat küzdöttek, a megélhetés nem volt könnyű. Amikor az afrikai országokkal jók voltak a kapcsolatok, elment Elefántcsontpartra gazdasági szakértőnek. Egy nagy farmon volt oktató, a felesége bankban dolgozott. Ott év múlva visszatértek, új házat építettek, kibővítették a gazdaságot. Ezt a fiai vezetik, sajnálom, hogy már nincsen közöttünk. Sokoldalú, tehetséges ember, az egyetlen unokatestvérem volt.

A szövetkezeti falu abban különbözik a kibuctól, hogy a gyártási eszközök közösek, a haszon is egységesen oszlik meg, de minden családnak külön háza van, a gyerekek is otthon alszanak, de a társadalmi és kulturális élet közös alapokon nyugszik. Együtt ünnepelnek, emlékeznek, a szociális ellátás is

közös, aggokháza is van, mint a kibucban. Az utóbbi években a kibucok is sokat változtak, szövetkezeti falukká váltak. Nagyrésztük átállt az ipari termelésre, ez jövedelmezőbb a földművelésnél. A kibucokban már nincsen egyenlőség, a felelős állásokban lévők négyszer annyit keresnek, mint a munkások. A házak saját tulajdonban vannak. Vannak falvak, ahol mindenki magának gazdálkodik, ezek a mosavok. Többhektáros területeken gyümölcsöt, zöldséget termesztenek, sok helyen kifejlődött a falusi turizmus. Manapság már minden kibuctagnak van autója.

Szüleimnek sikerült magukkal hozniuk az összes bútort egy nagy faládába csomagolva. Ezek mellett, még Magyarországon másodkézből vásároltak fémmegmunkáló gépeket, esztergapadot, síkköszörűt, gyalugépet, melyeket jó pénzért el tudtak adni egy magyar származású haifai műhelytulajdonosnak. Feri bácsira hatással volt a stanzkészítő szakma, mely iránt a kereslet is nagy volt, ezzel foglalkozott Berger műhelytulajdonos is. A véleményét osztotta Feri bácsi rokona is, aki a német negyedikben lakott egy szép, kőből épített házban. A német templomosok egy vallásos keresztény szekta volt, aki a tizenkilencedik század közepén kezdték el benépesíteni Palesztinát. Három-négy helyen telepedtek le az országban. Nagyban támogatták Hitler törekvéseit, a náci rezsimet. Mikor kitört a háború, az angolok deportálták őket Mauritius szigetére, sokan Ausztráliába vándoroltak ki. A házaikat kiutalták a leszerelt katonáknak vagy az új bevándorlóknak.

(A részletet a szerző engedélyével közöljük.)

Felvételeink Safir mosáv múzeumában készültek

PASZTERNÁK
ANDRÁS

Kék-fehér hétköznapiak

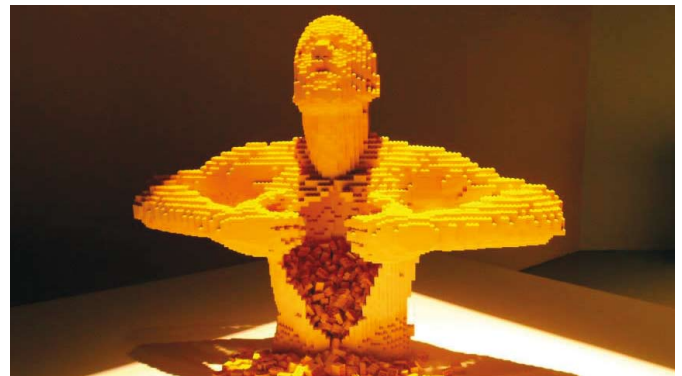
127. fejezet: Napsütéses élmények

(2013. augusztus 12.)

Pénteken kora reggel nyakunkba vesszük a várost. A régi vasútállomásra igyekszünk. A pár hónapja még csak romosan roskadozó épület valóságos kulturális és gasztronómiai központtá nőtte ki magát. Van itt minden, kirakodóvásár, éttermek, design boltok, mini piac hallal, zöldségekkel... Útközben megcsörren a telefonom, Orit, a másodunokatestvérem hív: „Lehetséges, hogy Jeruzsálemben sétálok? Mintha titeket látnánk a kocsiból.” Kicsi ez az ország, a város még kisebb – vonom le a következtetést. Mit ad Isten, ők is pont ugyanoda tartanak...

Persze, téved, aki azt hiszi, csupán a felújított indóház miatt indultunk útnak viszonylag korán. Az épület mellett felállított pavilonban Izrael történetének legnagyobb vasútmodell kiállítása (legalább is a rendezvény weboldala szerint) látható. Sorban állás a kasszánál, a belépő 75 sékel a hozzám hasonló túlkoros gyerekeknek. 1,5 km vasútvonalat ígér a szórólap. Újra sorakozunk, vagy 25 perc mire sorra kerülünk. Az ajtónál közlik, 12-re szól a jegyünk. Az órára pillantok, csak 10:40 van. Előszedem az összes rám ragadt izraeli hücpeségem, s leállok pörlekedni: „A kasszánál miért nem mondták, hogy időre szól a jegy; 25 perc sorban állásnál mit számít, mi van a papírra nyomtatva, lehet, egy óra múlva háromszor ennyien állnak majd itt...” A feleségem, már húzna el a bejáratról, de én nem tágitok. Le-cövekelek a biztonságiakkal szemben. Nem én vagyok az egyetlen, aki háborog. A tízórásokat már nem akarják beengedni, valaki reggelre foglalt jegyet, de egyórásit nyomtattak neki... teljes a káosz. Alig telik el 15 perc, intenek, mehetünk be... No, mégiscsak hasznos volt a közel-keleti társadalomban edződni egy kicsit...

Állomások, zöldellő legelők, mozdulatlan kisautók hada köti le a bámészkodók százainak tekintetét. Már itt szobrozunk vagy egy negyedórja, de vonat az sehol. Elvileg van belőle 40 a pályán, de a sűrűségük olyannak tűnik, mintha a Komárom-Székesfehérvár vonal mellett táboroztunk volna le. S bár manapság egy modern terepasztalon már nem csak a vonatok mennek, hanem az autók is, ilyet itt nem látunk. Jó, van egy körbe-körbeparkoló biciklis, s egy izgómozgó vidámpark. A német modellgyártás felvonul a szentföldi szemek előtt, egymást érik a Rathausok, a „Rente”-ért tüntető nyugdíjasok. Kicsit abszurd itt ez a terepasztal, ha már helyben építették meg, csempészhettek volna bele egy kis hazait: sivatagot, tengert... Na, jó, meglévő készletekből építkeztek.

Vonat még mindig alig jön, állhatunk akár a forgalmi telepnél, a várnál vagy a nagy pályaudvarnál... A kijáratnál aztán jön az elengedhetetlen shop, megfizethető kínai elemes gagyi-vonatokkal. Oda-kint még nagyobb a sor, még szerencse, hogy beverekedtük magunkat negyvenöt perccel korábban.

Kis családi kapcsolatápolás a rokonokkal a pályaudvarnál, majd átugrunk az Óvárosba, irány a Siratófal. Elsétálunk a megunhatatlan szélmalom mellett, átvágunk az első városfalon kívüli településrész virágoktól és gyümölcsöktől roskadozó utcáin. A völgyben megcsodáljuk az új szökőkútjáról híressé vált Teddy Kollek (Jeruzsálem legendás polgármestere volt) parkot. Felkaptatunk a domboldalon, s belépünk a zsidó negyedbe. Felemelő érzés, mint mindig. Cardo, Hurva zsinagóga, arany menóra... Ott állunk a Fálnál, itt vagyunk azon a szent helyen, ahol az apró cetlikre írt kívánságaink meghallgatásra találtak, hozzájárulva, hogy egymásra találjunk. Amikor az ember ott imádkozik az ősi kövek tövében, mintha megállna az idő...

Kicsit még maradunk a városfalak ölelésében,... Vendégségbe vagyunk hivatalosak. Egykori komáromi baby sitteremhez Teri nénihez megyünk. Befut családjának több tagja is, együtt nosztalgizunk, beszélgetünk... Szép lassan ránk köszönt a Shabbat.

A máskor zsúfolt utcák üresek, valóban érezni lehet a hetedik nap varázslatos hangulatát. Tényleg, mintha minden és mindenki megpihenne. Délben leugrunk a Hillel utcába, megnézni az “időliftet”. Egész sokan vagyunk, mégsem tartja mindenki a szombatot még itt sem. A 2D-s hidraulikusan mozgatott nézőtérrel megcsodálható 30 perces film Jeruzsálem történetét mutatja be Chaim Topol, Tevje, a tejesember egyik leghíresebb megszemélyesítőjének vezetésével. Bár az idő és a technológia fejlődése elszállt a létesítmény felett, a hely még mindig beletartozik az „egyszer látni kell” kategóriába. A 1,5 millió látogatónak köszönhetően az ülések már megkoptak, de Jeruzsálem története a kezdetektől az 1967-es háborúig még mindig leköti a nézőket, utazzunk akár hullámvasúton, essen ránk eső vagy zuhanjunk alá a mélybe... A belépő 54 sékel.

A délután tartogatott még egy kis sétát, a Föld megmentésért bábkodó szabadtéri földgömb kiállítást az Óváros tövében; biciklit tekerve hajtható gramofont, dobort, ventilátort a városháza tövében. Ebéd egy hangulatos orosz kisvendéglőben, majd átadjuk magunkat a szombati pihenésnek...

Vasárnap, az új munkahét kezdetén indulunk vissza Ramat Ganba... s természetesen mi mással is végződhetne az utunk, mint egy egykori szarvasi madrichtárral történő találkozással. Majdnem leesünk a padról, amikor megkopogtatja a vállunkat a buszpályaudvaron várakozva.

Folytatjuk.

DR. ORNA
MONDSCHHEIM

Löwinger Mancsi szakácskönyvéből A Hetek ünnepe

Sávuot vagy svü-esz, ahogy egyes helyeken hívták, azt jelenti, hogy hetek. Hét hetet számlolnak pészachtól.

Sávuot a Tóraadás ünnepe, ekkor kapták meg a Szináj-hegy lábánál összegyűlt zsidók a Tízparancsolatot, a Tórárt, a Törvényt.

Sávuot másik neve az Hág Hákácir, az aratás ünnepe. Ilyenkor kezdődött az aratás a régi időkben, mielőtt a modern mezőgazdasági eszközök miatt megváltoztak a szezonok, ilyenkor jelentek meg a primőr gyümölcsök is. A nem vallásos jelleű kibucokban, ahol pészáchkor is a modern időkre adaptált Hágádat olvassák, sávuotkor a mezőgazdasági vonatkozásokat ünneplik: Az új termést, a sikeres aratást, a szüretet, a tehenek tejtermelését,...

A vallásos és nem vallásos ünnep közös pontja Ruth Könyve, amelyet az ünnepben felolvasnak. Ruth a hagyomány szerint Dávid Király dédanyja volt. A modern, nem vallásos és főleg a feminista mozgalom aktivistái szerint ez a pont teljesen értelmetlen. Szerintük ez a könyv főleg azokról a nehézségekről beszél, amelyekkel az ősvilágban kellett a nőknek küzdeniük, sajnos ezek a mai modern világban sem oldódtak meg. Ruth és anyósa Naomi a társadalom legalacsonyabb rendjébe tartoztak. Szegények, özvegyek voltak egy idegen országban, ahol semmi lehetőségük nem volt a megélhetésre, a biztonságra. Sajnos ma is találkozunk a mindennapi életben nőkkel és férfiakkal, akik marginális helyzetben, sikertelenül próbálják életüket élni. Ruth és Naomi jogtalanok

voltak és tisztán látták, hogy a jövő nem hoz segítséget addig, míg saját maguk nem tesznek valamilyen radikális lépést. Ruth követete anyósát, Naomit Moávból vissza Bét Lec-hembe, mondva „Ahová te mész, megyek én, s ahol meghálsz, hálok meg én, néped az én népem, istened az én istenem; ahol meghalsz te, halok meg én és ott akarok eltemetve lenni”.

Bet Lechemben sem volt könnyű az élet, veszélyes is lehetett, de a két asszony az akkori társadalmi normák ellen cselekedett. Ruth anyósára hallgatott, így sikerült neki Boázt, a gazdag földtulajdonost meghódítania. Boáz megvette Naomi családjának földjét, így a törvény szerint feleségül vehette az özvegyasszonyt, illetve Ruthot. Ruth jutalma dupla volt, férjhez ment egy gazdag emberhez, aki biztosította az ő meg Naomi életét, és történelemileg fontos az, hogy tőle származik Dávid király.

Ruth könyve összekötődik sávuotall az értelemben, hogy Ruth a földeken aratott, ott látta őt megBoáz. Szép hagyomány kidíszíteni a lakást, az ünnepi asztalt virágokkal vagy zöld ágakkal. Sok helyen a zsinagógák is kidíszítik. Szokás tejes ételeket fogyasztani. Ennek nincs egyértelmű magyarázata. Az egyik magyarázat az, hogy őseink a sivatagi vándorlásuk során nem ettek húsos ételeket, csak tejeset. Ma nagyon kedveltek a tejes ételek, minden évben sok új terméket találunk a boltok polcain.

Ünnepi túrós, mandulás torta

Hozzávalók a sütemény alsó lapjához: 30 dkg darált keksz, 15 dkg darált mogyoró, 10 dkg olvasztott vaj. **A töltéshez:** 80 dkg krémes túró, 3 egész tojás, 1 pohár cu-

kor, 1 kávéskanál vanília esszencia, 1 citrom reszelt héja. A tetején lévő krémhez: 25 dkg tejföl, 4 evőkanál porcukor, apróra vágott karamellizált mandula.

Elkészítés: Az alsó lap hozzávalóit összekeverjük és vékonyan kivajazott tepszi aljára tesszük, hűtőben pihentetjük. A töltelék hozzávalóit összekeverjük, először a túrót a cukorral, utána a többivel. A keveréket rákenjük az elkészítettet alapra, 35 percig 170 fokos sütőbe, majd még 15 percet 150 fokon sütjük. Teljes kihűlés után ráöntjük a krémet. Mandulával vagy friss gyümölcscsel díszítjük.

Jó étvágyat!

L'Chajim

Kedves Ajvé barátok
megértük ezt a napot.
Boldogan, fiatalon
ünnepeljünk nagyot.

Kedves Ajvé barátok,
nagy nap ez a mai
ötvenesek lettünk,
no de ki a Jani?

Kedves szép szóval
köszönetet mondunk
Tamásnak és Andrásnak,
hogy velünk tartottatok!!!

Köszönjük a sok szép órát,
melyet az Ajvé hozott nekünk,
Felvillanyozta a napot,
mikor Ajvé volt a soron.

Zöld erdőben jártam,
Ajvé virágot találtam,
kedves Ajvé barátok,
szedjük még sok virágot.

A mai nap a mi napunk,
a napocska is nekünk ragyog,
kiáltuk hangosan
bis hundertzwanzig!
Boldog ötvenedik programot!

Goldstein Sanyi

Jókívánság az Ajvé online klub
50. rendezvényéhez

Kép forrása: Wikipedia

Myšlienky o Leopoldovi Szondim

Pre dvadsiate prvé storočie je charakteristické, že ľudstvo sa v dôsledku sekularizácie čoraz viac vzdaluje od náboženstiev, pričom narastá počet vedeckých i laických výkladov duševných pochodov. Množstvo publikácií sa venuje téme jogy, astrológie a ezotérie, ktorým často chýba akékoľvek vedecké zázemie. Kým dvadsiate storočie poznamenala Freudova psychoanalýza, súčasná spoločnosť akoby postrádala interpretácie založené na nových teóriách. Oplatí sa poznamenať, že veľká väčšina teórií ovplyvňujúcich celosvetové vedecké zmýšľanie, vychádza práve z našej zemepisnej (spoločenskej) oblasti.

Z tohto kultúrneho prostredia vzišla Freudova psychoanalýza založená na osobnom nevedomí. Selyeho teória stresu a distresu, Jungova analýza kolektívneho nevedomia, no patrí sem aj Adlerova individuálna psychológia. Významné analytické stanovisko vzišlo aj z nášho bezprostredného okolia, Szondiho analýza osudu (Schicksalanalyse). Leopold Szondi sa narodil nedeľo nášho mesta, v Nitre, v roku 1893. Pochádzal z jednoduchej židovskej rodiny, jeho otec bol obuvníkom, ale viac ako svojmu povolaniu sa venoval talmudu. Sústavnne sa čínil okolo cirkvi, dokonale poznal a ctil si židovské zákony. Jeho otec sa po smrti prvej manželky opäť oženil, a rodina sa rozrástla o mnoho detí. Rodina Szondiová – pôvodne Sonnenscheinova – žila v nitrianskej židovskej štvrti. Jeden zo súrodencov Szondiho

sa stal lekárom a táto skutočnosť významne ovplyvnila Leopoldov život. Rodina sa medzičasom presťahovala do Pešti, kde Leopold zmaturoval a zapísal sa na lekársku fakultu. Vypukla svetová vojna, a Szondiho, ako medika (nevyštudovaného lekára) povolali do armády, ocitol sa na fronte a bol zranený. V jeho živote nastalo zázračné intermezzo. Nariadili mu, aby opustil svoje ubytovanie a spolubojovníkov. Bol teda nútený zo svojho obvodu odísť a presťahovať sa na vyznačené miesto. Po odchode z pôvodného stanoviska, počas jeho cesty však rozkaz odvolali, a Szondi sa mohol vrátiť na svoje pôvodné stanovisko zasiahli a jeho spolupracovníci všetci do jedného zomreli. Takéto udalosti robia z človeka veriaceho, hovorieval Szondi.

Po skončení vojenskej služby ukončil štúdiá a pôsobil v Pešti ako neurológ. Medzitým v jednom pedagogickom inštitúte skúmal rodostry a začal sa venovať rodičom mentálne narušených detí. Na základe tohto výskumu sa začal zaoberať myšlienkou, že v osobnom nevedomí človeka sú prítomné vzory správania jeho predkov. Predpokladal, že toto „rodinné nevedomie“ je zakódované v našich génoch a významne ovplyvňuje naše rozhodnutia. Určil štyri psychické choroby, v pozadí ktorých sú dedičné gény. V záujme ozrejmenia tohto problému vypracoval zaujímavú, avšak veľmi prácnu metódu, Szondiho test. Test pozostával z toho, že skúmaná osoba musela zaujať postoj k 48

obrázkom. Na obrázkoch musela určiť, koho považuje za najantipatickejšieho, resp. najsympatickejšieho. Je to, samozrejme, len príklad vytrhnutý z kontextu, ale ten, kto považuje tvár na nasledujúcom obrázku za sympatickú, môže mať sadistické sklony (?). Poznamenávame, že tento test vykonali aj so zatknutým Eichmannom. Pracnosť vyhodnotenia testu a nomenklatúra vytvorená Szondim veľmi sťažuje jeho aplikáciu. Podľa maďarského odborníka (Benedek), kto chce porozumieť Szondiho testu, musí si najprv osvojiť „szondičtinu“.

Dodajme ešte, že ani Szondi sa nevyhol koncentračnému tábore v Bergen-Belsene. Americkí Židia však podplatili Eichmanna a viacerým prominentným Židom – medzi nimi aj Szondimu – zabezpečili možnosť emigrácie. Tak sa dostal do Švajčiarska, kde mohol svoj výskum i osud dovŕšiť.

V tomto krátkom zhrnutí sme nemali za cieľ hovoriť o teste. Chceli sme len upriamiť čitateľovu pozornosť na to, že aj v našom okolí sa narodili významné osobnosti a vedci. Túto skutočnosť sme sa pokúsili zdôrazniť tým, že pri príležitosti stého výročia jeho narodenia sme v roku 1993 v rámci vedeckej konferencie umiestnili na stene Pedagogickej fakulty v Nitre Szondiho veľkoplošný reliéf. Zvlášť chceme zdôrazniť, že na inštaláciu pamätníka prispeli aj slovenskí – medzi nimi i komárňanskí – príslušníci židovského pôvodu!

I. J. Szabó

Čriepky našej minulosti – zo zbierky Nándora Litomericzkého

„Bitka na Deň zmiernenia. Jeden z našich komárňanských dopisovateľov nás informuje o zvláštnej príhode. V tamojšej židovskej modlitebni (podobne ako aj inde v celej krajine) je zvykom prenajímať miesta na sedenie a príjem z prenájmu použiť v prospech obce. Pri príležitosti vysokých sviatkov, ktoré slávil pred niekoľkými dňami, predstavenstvo obce vyhlásilo, že do chrámu nesmú vstúpiť takí, ktorí miesta prenajaté nemajú. Asi päť židovských vojakov slúžiacich v Komárne, možno preto, že o tomto zákaze nevedeli, a možno preto, že aj napriek nemu chceli zbožne rozjímať, dost na tom, že do synagógy vošli. Zhromaždení Židia sa na nich okamžite vrhli a snažili sa im vziať bajonety. Vojaci to, samozrejme, nemohli dopustiť, a za pár okamihov sa strhla pästná bitka. Päť či šesť vojakov proti synagóge pl-

neli Židov, ktorí s nadávkami na perách a s pruhovanými modlitebnými šálmi na hlavách, zúrivo búšia pästami. Dámy z galérie sa s krikom rozbehli dolu ratovať bojujúcich mužov a ošetrovať ranených. Ajaj, ale vstup na bojisko zatarasili veľké dvere, aby blížiaci sa vojenská stráž mohla bitkárov zadržať. Ženy teda uviazli vonku, aby tam nariekali kvôli svojim manželom, otcom, bratom a snúbencom uväzneným vo vnútri. Konečne dorazila hliadka, vpochodovala do synagógy s vytasenými bajonetmi, urobila poriadok a Izraeliti potom ešte dlho behali po uliciach vo svojich talitoch s vľajúcimi strapcami. Nakoniec sa však vrátili k riadnemu priebehu rozjímania a pokračovali v bohoslužbe. Jedinou otázkou ohľadne celej záležitosti zostáva, či spomínaní vojaci boli skutočne Židmi, pretože ak nie, tak sa východná krv nevzbú-

řila bezdôvodne a právom chcela vyhnáť votrelcov, ktorí rozjímanie narušili.“ (Fővárosi Lapok 23.09.1877, číslo 217, strana 1044)

„Zmena mien. Povoľuje sa zmena priezviska Komárňana Bernáta Samuela Kohna na „Komárovi“, Komárňana Lajosa Steinera na „Erős“, Bertalana Hurku pôvodom z Veľkého Horeša a obyvateľa Košíc na „Köröskényi“, Jágerčana Izidora Morgensterna a jeho maloletého syna Šimona Šimona na „Marosi“, Ferencza Klemérta, obyvateľa Veľkej Třne na „Lovasi“, Mikuláša, maloletého syna Šimona Herskovicsa pôvodom z Comuna Cicarârlău a obyvateľa Satu Mare na „Havasé“, Emila, Rezsóa a Johanny, maloletých detí Tolňanky vdovy Pálné Pilstl rod. Laury Gengovej na „Perényi“.“ (Nemzet, 4. ročník, č. 1159, 23. novembra 1885, 3. strana)

(Pokračovanie zo strany 3.)

Vo svetle týchto zistení sme sa pustili do podrobnej a časovo náročnej práce zhromažďovania informácií o miestnych dielach maďarských židovských architektov a neskôr aj údajov týkajúcich sa židovskej komunity v Komárne.

Čo bolo pre vás najprekvapujúcejšou a najzaujímavejšou novinkou z tejto zbierky?

Pre mňa bolo najväčším prekvapením, keď som zistil, že v našom meste pôsobil aj jeden z najvzdelanejších a najproduktívnejších architektov svojej doby, Sándor Baumgarten (ktorý spolupracoval okrem iného s Ödönom Lechnerom, Imre Steindlom, Alajosom Hauszmannom). S jeho menom sa spája projektovanie viac ako 300, väčšinou školských budov, čo je obdivuhodný intelektuálny výkon. Po skončení prvej svetovej vojny a rozdelení monarchie v dvadsiatych rokoch 20. storočia nedostával žiadne väčšie zákazky, ale nevešal hlavu a hľadal si iný zdroj obživy: začal podnikáť v pohrebníctve a aj v tejto oblasti bol úspešný. Zomrel vo veku 64 rokov a jeho hrob sa nachádza na Národnom cintoríne Kerepes v Budapešti. V našom meste svedčia o jeho výnimočnom talente tri spomínané budovy.

A najzaujímavejším je ozdobný štylizovaný motív sedem–deväť–vetvového stromu sveta (stromu života) na hlavnej osi fasády budovy Komáromskej vidieckej sporiteľne, ako symbolu obiehajúceho času, pevného spojenia medzi tromi svetmi, prepojujúci spodný (korene) podzemný svet mŕtvych, stredný pozemský (kmeň) svet živých a horný (koruna) svet nebeský. Tento symbol, nazývaný aj strom sveta, predstavuje ucelebný systém symbolov vyjadrujúci prirodzený poriadok vesmíru. Je to najucelenejšie a najuniverzálnejšie zo všetkých rastlinných zobrazení. Odkazuje na život a na smrť, na večný vývoj a rast, na neustálu obnovu. V tomto strome sveta (strome života) sa talentovaný projektant Ferenc Fischer pokúsil spojiť starobylú židovskú a odveku maďarskú tradíciu: vieme, že židovský strom sveta má sedem vetiev, zatiaľ čo turkský (Maďari, dolnozemskej Turci, Mongoli, Burjati, sibírsky Sojoti/Tuvinci atď.) strom sveta (strom života) má deväť vetiev. Tento zdanlivo neprekonateľný rozpor vyriešil architekt tak, že strom života má síce deväť vetiev, ale sedem vetiev je ozdobnejších, čo svedčí o jeho židovskom pôvode, kým dve pridané vetvy sú holé, čo jasne svedčí o jeho sporení s maďarským národom a kultúrou. Takto dal ro-

dák z Komárna, náš architekt, najavo svoju dvojakú kultúrnu identitu.

Vaše meno sa spája s Nádvorím Európy. Čo vieme o tu objavenej prvej synagóge, ktorú pripomína sklené okno a pamätná tabuľa na Nemeckom dome?

V roku 1659 nadobudol István Zichy v Komárne dom spolu s obchodmi, ktoré sa v ňom nachádzali a príslušnou záhradou. Miestna židovská komunita používala Zichyho palác, jeden z najstarších a najznámejších domov v meste od roku 1827 až do 19. septembra 1848: „Na veľkom trhovisku stála aj poschodová radnica, ktorá je v porovnaní so súčasnou nížka, so svojimi tmavými kútmi a ohromujúca poschodová Zichy–kúria (dnes Weiszovský dom)... Tieto (pozn.: divadelné predstavenia) usporadúvali vo veľkej sále na poschodí tzv. paláca stojaceho konča dvora Zichyho–kúrie do roku 1827, potom sa z neho stala synagóga...” (Hlásnik komárňanskeho štvorročného katolíckeho gymnázia Rádu svätého Benediktína v Pannonhalme z roku 1895/96 – Rudolf Gyulai, Komárom, Knihťlačiareň Frigyesa Rónaiho, 1896, strana 13). Majiteľ budovy, gróf Ferenc Zichy ju prestaval podľa potrieb židovskej komunity. Navýšili ju, vytvorili južný hlavný vchod, vyrezali nové okná a dvere, postavili novú závesnú tesársku konštrukciu, ktorá preklenie aj veľké rozpätia, a tak vznikla rozľahlá veľká miestnosť. *Ďalšie významné budovy tohto mesta: ... priestraná a ozdobná synagóga Židov s pripojeným rabínskym bytom a širokým nádvorím, hodná chvály grófa Ferenc Zichyho, na ktorého majetku a náklady bola postavená, ako je uvedené na mramorovej tabuli nad dverami synagógy; požehnanie grófovi, nevravím tolerantnému (pretože tento výraz nezodpovedá jeho svetonázoru), ale ktorý sa povzniesol nad všetky predsudky a konal na slávu Božiu bez rozdielu viery!*“ (Konverzácia, roč. 8, č. 24, 23. marca 1839, s. 1). Budovu zničil 19. septembra 1848 požiar, po ktorom miestna židovská komunita slúžila bohoslužby v reformovanom kolégiu: „Pod'akovanie. Nakol'ko aj náš krásny modlitebný dom bol za medzi nespočetnými obeťami živlu, ktorý u nás zúril 19. dňa minulého mesiaca, miestna reformovaná komunita nám láskavo prenechala na slúženie bohoslužieb pri príležitosti našich nadchádzajúcich sviatkov svoje priestrané kolégium. Za tento skutočne tolerantný a ľudomilný dobrý skutok, oceňujúc jeho význam tak z materiálneho ako aj morálneho hľadiska: vám nemôžeme verejne nevyjadriť hlbokú vďaku v mene našej komunity. Predstavenstvo komárňanskej izraelskej obce.“ (Kossuth Hirla-

pja, 20. 10. 1848, č. 96, s. 432). Pohroma, ktorá mesto postihla (zhorelo 389 domov, kostol sv. Ondreja a kostol sv. Jána, kaplnka sv. Jozefa a sv. Anny, ráčovský kostol, synagóga, župný dom, radnica a pilóťový most cez Malý Dunaj) ukončila aj éru budovy, počas ktorej ju používali ako synagógu; od roku 1859 opäť slúžila ako divadlo. Miestna židovská komunita si postavila synagógu o pätnásť rokov neskôr, v roku 1863, na rohu vtedajšej Haynalovej a Župnej ulice (dnes ul. Ulica biskupa Király a Štúrova). Počas výstavby Nádvoría Európy (1999–2000) som považoval za dôležité pripomenúť sakrálnu minulosť budovy, postaviť pomník bývalej synagóge, preto boli do zrekonštruovaných pôvodných okenných otvorov východnej fasády osadené vitráže s motívom stromu života, diela akademického maliara Bélu Ferdicsa.

Prečo je pre súčasníka dôležité študovať architektonické zaujímavosti z minulosti?

Myslím si, že hlavným dôvodom, prečo je pre súčasníkov dôležité skúmať minulosť, je poučiť sa z nej. Koleso dejín sa pomaly točí, po rozpade monarchie zanikli už aj jej nástupnícke štáty (Československo, Južoslávia), zmizli v priepasti dejín. Svet cisárov a kráľov je už len bledou spomienkou, jednou z kapitol učebníc dejepisu. Svedectvom minulosti je architektonické dedičstvo našich predkov stelesnené v budovách, ktoré sa zachovali dodnes. Dúfam, že zaniknutá monarchia bude predzvesťou novej, spravodlivejšej stredo európskej aliancie, pretože na vzájomnej odkázanosti národov strednej Európy čas nič nezmenil... sme jednakí, aj keď sme si podobní úplne inak.

Naše budované dedičstvo

Rozhovor s architektom Nándorom Litomericzkym

Volám sa Nándor Litomericzky, som architekt. Narodil som sa počas veľkej povodne 9. augusta 1965 v Komárne. Naša rodina pochádza z Prahy, nášmu rodu 19. augusta 1592 udelil šľachtický titul český kráľ Rudolf II. Po porážke v bitke na Bielej hore (8. novembra 1620) moji predkovia utiekli do Uhorského kráľovstva, kde sa natrvalo usadili a po prechode viacerými mestami (Šaštín, Stráže, Skalica, Nitra, Prešporok) sa nakoniec dostali do Komárna. Štúdiá som absolvoval vo svojom rodnom meste, neskôr, po absolvovaní dvojročnej povinnej vojenskej služby, v hlavnom meste, v Bratislave. Dodnes žijem a tvorím v Komárne, pracujem najmä pre maďarskú komunitu žijúcu na Slovensku.

Okrem mnohých rodinných domov v okolitých dedinách som projektoval aj hlavné námestia, budovy obecných úradov, kultúrne domy, obytné domy, hasičskú stanicu, múzeum, rozhľadňu, remeselnícku dielňu, školu, telocvičňu, multifunkčné budovy a mnoho ďalších. S mojím menom sa spája približne stopäťdesiat projektových dokumentácií. Som zakladajúcim členom a predsedom občianskeho združenia Palatinus, ktoré pracuje predovšetkým na rozširovaní parku sôch na Nádvorí Európy. Naposledy sme postavili sochu legendárnemu primátorovi mesta Gáspárovi Alapymu. Za svoju prácu v oblasti ochrany a skrášľovania životného prostredia som v roku 2004 (spoločne s Občianskym združením Palatinus) získal Cenu Károlya Kósa, v roku 2008 Cenu pre maďarské ume-

nie a v roku 2009 za skrášlenie verejných priestranstiev mesta umeleckými dielami Cenu primátora mesta Komárno (spoločne s Občianskym združením Palatinus), v roku 2012 mi udelili Cenu Ányosa Jedlika, a v roku 2021 za prácu pre národný rast vykonávanú v duchu kresťanského učenia pre duchovné a intelektuálne obohatenie maďarskej národnostnej menšiny na Slovensku som obdržal Cenu Gézu Szüllóa.

**V poslednom čase ste z dobovej tlače zozbierali množstvo článkov o budovanom židovskom dedičstve Komárna a o činnosti miestnej obce. Prečo ste sa pustili do tohto výskumu? Je ťažké nájsť tie-
to krátke články?**

Ako občana, ktorý sa zaujíma o svoje okolie a architekta túžiaceho po vedomostiach, ma vždy zaujímal osud mesta, jeho minulosť, história, svet zašlých čias. Chcel som lepšie spoznať, objaviť a zmapovať budované dedičstvo mesta, zistiť, kto boli architekti, ktorí formovali jeho podobu. Kto urobil z tohto mesta to, čím je teraz. O týchto architektoch nevieme takmer nič, preto sme s mojou partnerkou, historičkou umenia Evou Dénesovou začali pátrať a zbierať informácie, aby sme na základe nových, súčasných údajov mohli zostaviť históriu architektúry mesta a doplniť tak doposiaľ dostupné informácie. Na margo by som mal spomenúť, že jadrom celého výskumu bola štúdiá, ktorú som pred niekoľkými rokmi vypracoval ako štipendista Maďarskej umeleckej aka-

démie, ktorá mi dala inšpiráciu, chuť a silu pre pokračovanie. Práca šla spočiatku pomaličky, ale potom sa zhromažďovanie informácií postupne zrýchľovalo. Teraz môžem s istotou povedať, že spolu s dobovými rytinami, projektovými dokumentáciami a fotografiami máme k dispozícii takmer tisíc strán prameňov, ktoré by sme v budúcnosti, samozrejme, radi sprístupnili v knižnej podobe. Počas nášho výskumu sme si uvedomili, akou veľkou mierou prispeli maďarskí židovskí architekti k rozvoju nášho mesta a k formovaniu nášho budovaného prostredia, navrhli niekoľko významných budov. Jedným z nich bol Sándor Baumgarten, projektant Maďarskej kráľovskej štátnej občianskej dievčenskej školy a Obcejnej meštianskej dievčenskej školy (1893) a Obcejnej meštianskej chlapčenskej školy (1896, obe budovy dnes slúžia pre účely Základnej školy na Ulici pohraničnej), okrem toho spolu so Zsigmondom Herczeghom navrhol aj budovu Rímskokatolíckeho hlavného gymnázia (dnes Gymnázium Jánoša Selyeho). Spomenúť treba komárňanského rodáka Ferenca Fischera, ktorý projektoval budovu Chudobinca (1896) a Komáromskú vidiecku sporiteľňu (1902), ako aj Lipóta Baumhorna, projektanta Veľkého (Grand) hotela a kaviarne (1901) a v neposlednom rade Józsefa Vidu (Waisz), ktorý v mladom veku tragicky zahynul pri autonehode, autora budovy Komárňanskej robotníckej poisťovne (1914, dnes obytný dom na Ulici pohraničnej).

(Pokračovanie na strane 4.)

Volebné zasadnutie v Bratislave

Dňa 14. mája sa v Bratislave konalo volebné zhromaždenie Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v Slovenskej republike. ŽNO v Komárne na ňom zastupoval jej predseda **Antal Pasternák**. Na ďalšie štvorročné obdobie zostáva predsedom Zväzu **Richard Duda**. Funkciu podpredsedu bude naďalej vykonávať **Olga Hodálová** (Trenčín). Za druhého podpredsedu organizácie bol zvolený **Pavol Breiner** z Bratislavy. Zvoleným funkcionárom blahoželáme!

Návštevníci v Chudobinci

Dňa 9. mája bol naším hosťom v Chudobinci **Martin Kornfeld**, tajomník Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v Slovenskej republike.

Dňa 10. mája zavítali do našej obce návštevníci z Izraela, ktorí pátrali po svojich rodinných koreňoch. Rodičia aj brat **Ruti Goral** sa narodili v Komárne. Boli veľmi radi, že si mohli pozrieť zápis v matričnej knihe. Žiaľ, mená viacerých členov jej rodiny sú uvedené v zozname obetí holokaustu. Naši hostia na druhý deň navštívili aj cintorín.

PZs

Ákos Nagy v 50. klube Ajve!

Dňa 18. apríla sme sa už po päťdesiatykrát stretli na internete v rámci podujatia Ajvé! Ajve! online klubu. Po slávnostnom úvode sa András Paszternák rozprával s hosťom Ákosom Nagyom, ktorý hovoril o svojich židovských štúdiách vo Švédsku. Úspešne absolvoval kurz Paideia (<https://paideia-eu.org/>), a tak sme mali možnosť získať informácie o štokholmských skúsenostiach z prvej ruky. Dozvedeli sme sa mnohé o samotnom vzdelávacom kurze, o každodennom živote medzinárodného študentského tímu i o švédskej židovskej komunite. Ákos sa s nami, samozrejme, podelil aj o niekoľko zaujímavostí zo svojich komunikačných prác, z alije svojej rodiny a živote v kibuci. Po príjemnom rozhovore sme sa rozprávali s členmi klubu, ktorí sa k nám pripojili od Košíc až po Aškelon a od Dunajskej Stredy po Budapešť. Ďalšie informácie o našich online podujatiach zverejníme na našich webových a facebookových stránkach.

Na Slovensko zavítala naša súverkyňa, akademická maliarka Miriam Neiger-Fleischman. Okrem dní strávených v Komárne sa zúčastnila aj na úspešnej besede s členmi Židovskej náboženskej obce v Bratislave.

Sviatok Šavuot

Šavuot, sviatok odovzdania Tóry, sa začína vo štvrtok 25. mája 2023 večer. V piatok a v sobotu, tj. 26. a 27. mája sa konajú hlavné sviatky. Počas týchto dní bude kancelária našej obce zatvorená a nemožno navštíviť ani cintorín. Chag sameach!

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia! Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodajca, údržbu budov a obnovu cintorína.

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK060900000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Spravodajca – mesačník ŽNO v Komárne, založené v roku 5756. (1996), **šéfredaktor:** Tamás Paszternák (tamas.paszternak@menhaz.sk), András Paszternák (andras.paszternak@menhaz.sk), **spolupracovníci:** Magda Saláth, Mgr. Ferenc Piczek, **grafická úprava:** Richard Saláth, **jazyková korektúra:** Zsuzsanna Paszternákné Kertész (Komárno), Katarína Potoková (Nitra), **tlač:** Nec-arte Kft., Komárno, **adresa ŽNO:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk, **tel./fax:** 00421/35/7725-355. **Registračné číslo:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. **Periodikum je nepredajné.**

SPRAVODAJKA

Máj 2023 – NISAN – IJAR 5783.

MESAČNÍK ŽNO V KOMÁRNE

XXI. REG. ROČNÍK. 5. ČÍSLO, 324. ČÍSLO

AMERICKÝ VEL'VYSLANEC V CHUDOBINCI

Foto: András Á. Cséfalvay

VOLEBNÉ ZASADNUTIE

Dňa 14. mája sa v Bratislave konalo volebné zhromaždenie Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v Slovenskej republike.

2

AJVÉ! AJVE! 50.

Dňa 18. apríla sme sa už po päťdesiatykrát stretli na internete v rámci podujatia Ajvé! Ajve! online klubu.

2

NAŠE DEDIČSTVO

„Chcel som lepšie spoznať, objaviť a zmapovať budované dedičstvo mesta, zistiť, kto boli architekti, ktorí formovali jeho podobu.“

3

Navštívil nás veľvyslanec

Dňa 10. mája navštívil našu komunitu veľvyslanec Spojených štátov amerických na Slovensku **Gautam A. Rana**. Chudobinec bol jeho prvou komárňanskou zastávkou, následne navštívil Gymnázium Jánoša Selyeho, radnicu a Univerzitu Jánoša Selyeho.

Jeho Excelencia si pozrela našu výstavu o histórii komárňanského židovstva, synagógu, múzeum Ármína Schnitzera, tablá na stenách našich chodieb i externú výstavu. V synagóge vzácneho hosta o živote našej obce informoval jej predseda **Anton Pasternák**, neskôr sa pán veľvyslanec v sále Zoltána Wallensteina príjemne pohovárал s vedením a prítomnými členmi obce.

Veľvyslanec si so záujmom vypočul naše referáty a v tlači sa vyjadroval pozitívne o všetkom, čo v Komárne videl.

PZs

Izraelskí tanečníci v Komárne

V **nedelu 16. júla o 18:00** vystúpi na pódiu nádvorja Dôstojníckeho pavilónu v Komárne izraelská tanečná skupina **Tzafit Yoav**. Formácia nás už pred niekoľkými rokmi navštívila a jej terajšie vystúpenie organizuje Jonathan Szénási. Vstup je voľný! Podujatie sa uskutoční s finančnou podporou mesta Komárno a Židovskej náboženskej obce v Komárne.

Pamätaj!

Židovská náboženská obec v Komárne týmto pozýva všetkých ľudí dobrej vôle na spomienku pri príležitosti 79. výročia deportácie Židov z Komárna a okolia, ktorá sa uskutoční v **nedelu 4. júna 2023 o 10.30 hod.** v židovskom cintoríne (Ulica Zlatého muža 1.).

Slávnostný prejav prednesie rabín dr. Róbert Frölich. Modlitbu prednesie kantor Dániel Rudas.

O 12:00 hod. spoločne zapálime sviečky v synagóge (Menház, Eötvösa 15., 94501 Komárno) na pamiatku obetí.

Spomínajme spoločne!

